

УДК 336:331.1

Стащук Олена,
доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри фінансів,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2622-7353>
e-mail: Staschuk.Olena@vnu.edu.ua

Борисюк Олена,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9411-4118>
e-mail: borisjuk.ena@vnu.edu.ua

Наталія Проць,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
доцент кафедри фінансів
м. Луцьк; e-mail: Nataliya.Vyshnevskaya@i.ua
ORCID ID: [0000-0001-9483-8987](https://orcid.org/0000-0001-9483-8987)

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-37-11>

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ТА ЇХ РОЛЬ В УДОСКОНАЛЕННІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

В статті розкрита роль публічних закупівель в системі публічних фінансів України в умовах війни Росії проти України та післявоєнної відбудови; проаналізовано механізм здійснення публічних закупівель в Україні та його відповідність нормативам ЄС; з'ясовані чинники, які впливають на ефективність публічних закупівель; досліджені проблеми, які існують в Україні при проведенні тендерних закупівель в умовах війни Росії проти України; виявлені проблеми у діяльності контролюючих структур країни в царині здійснення публічних закупівель. В статті також обґрунтовуються напрями реформування механізму здійснення публічних закупівель в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу; з'ясовані фінансові особливості здійснення публічних закупівель після вступу у дію нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі»; досліджені форми фінансової відповідальності учасників та замовників публічних закупівель в Україні та їх ефективність.

Ключові слова: публічні фінанси, публічні закупівлі, «зелені» закупівлі, Європейський Союз, Польща, Україна, воєнний стан.

Staschuk Olena,
Doctor of Economics, Professor
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Finance Department,
Lutsk,

Olena Borysiuk,
Associate Professor, Ph.D. in Economics,
Department of Finance,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk

Natalia Prots,
Associate Professor, Ph.D. in Economics,
Department of Finance,

PUBLIC PROCUREMENT AND ITS ROLE IN IMPROVING PUBLIC FINANCES OF UKRAINE

The article analyzes the peculiarities of public procurement in Ukraine and their role in the public finance system; the factors affecting their effectiveness are investigated; identified problems that exist in Ukraine during tender procurement, as well as difficulties in the activities of the country's controlling structures in the field of public procurement. The purpose of the article is to reveal the peculiarities and problems of public procurement in Ukraine and to identify ways to overcome them, which, accordingly, will have a positive effect on the functioning of public finances in our country.

The objectives of the article are to substantiate the directions of reforming the mechanism of public procurement in Ukraine, taking into account the experience of the EU countries; identification of financial features of public procurement after the entry into force of the new version of the Law of Ukraine "On Public Procurement"; study of forms of financial responsibility of public procurement participants in Ukraine and their effectiveness.

Public procurement is a powerful tool for regulating supply and demand for specific types of products, as they represent the purchase of goods, works and services with public funds. Due to this, it is important to achieve effective use of budget funds allocated for public procurement in Ukraine, which has not yet been achieved.

Therefore, in order to increase the transparency and efficiency of the use of these funds in our country, it is advisable to study the experience of the EU member states in this matter, since the main task of reforming the sphere of public procurement in our country is the implementation of an effective procurement system in accordance with the principles and approaches used by the countries of the European Union, which must ensure financial efficiency and transparency of the procurement procedure. It is also necessary to analyze the effectiveness of the changes that have taken place in the implementation of public procurement after the introduction in 2022 of the new conditions for their implementation, caused by the war of Russia against Ukraine, because along with the positive moments, there are also negative ones, which is manifested in the existence of corruption schemes during the conduct of tenders.

Keywords: public finances, public procurement, "green" procurement, European Union, Poland, Ukraine, martial law.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними проблемами. В системі публічних фінансів України з кожним роком зростає роль і значення публічних закупівель, розмір яких у довоєнний період перевищив 700 млрд грн. В силу цього важливо добитися ефективного використання публічних фінансів, виділених на публічні закупівлі в Україні, чого поки не вдається досягнути. Це б підвищило ефективність використання публічних фінансів як в період військового протистояння Української держави агресії Росії, так й в період післявоєнного відновлення нашої країни. Тому одним із основних завдань реформування сфери публічних фінансів в Україні є впровадження ефективного механізму використання публічних закупівель відповідно до принципів і підходів, які застосовуються країнами ЄС, що має забезпечити фінансову ефективність та прозорість процедури закупівель. Тим більше, що Україна стала недавно кандидатом в члени в Європейський Союз, що накладає на нашу країну необхідність дотримання всіх Директив Євросоюзу щодо публічних закупівель, не дивлячись на військові дії в Україні. Передусім, це стосується здійснення так званих «зелених» публічних закупівель на всіх рівнях, яким в ЄС приділяється все більше уваги на відміну від нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щороку все більше зарубіжних та українських вчених і практиків шукають нові підходи до вирішення проблем підвищення фінансової ефективності публічних фінансів. Одним із таких напрямів може стати удосконалення проведення публічних закупівель в Україні на основі вивчення досвіду країн ЄС з цього питання. Значний вклад у розробку теоретичних та практичних проблем державних та публічних фінансів внесли багато українських вчених та практиків. Разом з тим, в науковому плані вимагає уточнення співвідношення таких понять, як державні і публічні фінанси, структура публічних фінансів, їх функції, які нині в українській фінансовій літературі трактуються по-різному, що ускладнює розуміння шляхів підвищення ефективності публічних закупівель. Теоретичні та методологічні основи використання

публічних закупівель у країнах світу та в Україні дослідили такі зарубіжні та українські вчені, як: Г. Азаренкова, М. Білуха, А. Бойєр, І. Бондар, А. Брендон-Джонс, О. Воробйова, В. Горин, А. Давіл, О. Длугопольський, Т. Жибер, М. Карлін, Д. Кауфман, О. Кириленко, Й. Матечак, О. Міщенко, Т. Мороз, В. Морозов, О. Овсянюк-Берладіна, А. Олефір, Н. Панайотоу, О. Рижова, В. Русін, І. Сидоренко, Н. Синютка, Дж. Стігліц, Н. Ткаченко, А. Хайнеман, Г. Харченко, А. Храмкін, В. Чабан, І. Чорна, Р. Шаппер, О. Шатковський та інші.

Водночас, поглиблений аналіз досвіду проведення публічних закупівель в Україні показує, що наша країна поки має достатньо проблем у цій царині, зокрема, що стосуються здійснення «зелених» закупівель. На разі також складно відповісти й на питання про те, як повинні проводитися публічні закупівлі в період війни з Росією та у післявоєнний час.

Мета та завдання статті. Метою статті є розкриття основних особливостей та проблем здійснення публічних закупівель в Україні в умовах війни з Росією і виявлення шляхів їх подолання, що дозволить підвищити ефективність використання публічних фінансів нашої країни на перспективу. Відповідно, завданнями статті є обґрунтування напрямів реформування механізму здійснення публічних закупівель в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС; виявлення проблем у діяльності державних контролюючих структур, що моніторять публічні закупівлі, та можливі шляхи їх вирішення.

Викладення основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів дослідження. Українська держава в умовах формування та розвитку ринкової економіки є одним із основних учасників економічного процесу не лише з точки зору виконання нею функцій контролю та регулювання, але й точки зору того, що вона виступає досить потужним споживачем товарів, робіт і послуг. В силу цього важливо забезпечити ефективне використання бюджетних коштів, виділених на публічні закупівлі в Україні, чого поки не вдавалося досягнути як до війни Росії проти України, так й під час цієї війни. Однією з проблем цього в Україні є використання у науковій літературі та в законодавчих актах терміну «державні закупівлі» замість терміну «публічні закупівлі» як це прийнято в країнах Європейського Союзу. Однією з причин такого явища є те, що до сьогодні в українській фінансовій літературі замість поняття «публічні фінанси» досить часто вживається поняття «державні фінанси». Враховуючи, що до складу державних фінансів сьогодні включають не тільки державний, а й місцеві бюджети, які за українським законодавством є відносно самостійними утвореннями, то замість категорії «державні фінанси», доцільно використовувати термін «публічні фінанси», що практикується у країнах ЄС. Зокрема, такий підхід використовується у підручниках з фінансів, написаних відомими польськими вченими: С. Овсяком [1, с. 19], Є. Осятинським [2, с. 16], Е. Місьонг і В. Місьонгом [3, с. 33] та іншими вченими. Подібний підхід починає використовувати й все більше українських вчених. Як вважає О.В. Длугопольський [4, с. 222], публічні фінанси охоплюють доходи і видатки центрального та місцевого урядів, а також структурні взаємозв'язки між ними, визначення яких відбувається у середовищі представницької влади. На думку В.І. Кравченка [5, с.10], до публічних фінансів в Україні відносяться державні фінанси, місцеві фінанси, фінанси політичних партій, державний кредит, податки і збори, платежі до державних цільових фондів, державні страхові фонди, державні внески за державне страхування. У свою чергу В. Б. Тропіна [6, с. 34] виділяє у складі фінансової системи України, крім фінансів суб'єктів господарювання й фінансів домогосподарств, публічні фінанси, основними елементами яких на її думку, є: державні фінанси, котрі є державною власністю й витрачаються для реалізації загальнодержавних публічних інтересів; фінанси органів місцевого самоврядування, котрі є комунальною власністю й витрачаються для реалізації публічних територіальних інтересів, визнаних органами самоврядування відповідних територій; фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування. Підсумовуючи всі ці визначення, можна стверджувати, що публічні фінанси включають в себе державні фінанси, фінанси органів місцевого самоврядування, фінанси фондів загальнообов'язкового соціального страхування (хоча останні є складовою державних фінансів).

На основі з'ясування структури публічних фінансів можна дати наступне визначення поняття «публічні закупівлі». Отже, публічні закупівлі – це система замовлень товарів, робіт та послуг за рахунок публічних коштів, порядок яких регламентується законодавством та контролюється

органами публічної влади і громадянським суспільством з метою забезпечення інтересів всіх його членів. Публічні закупівлі є інструментом формування рівня попиту та пропозиції на національному ринку і значно впливають на розвиток конкурентного середовища в Україні.

Аналіз розвитку сфери публічних закупівель доводить їхню значну частку в економіках країн Європейського Союзу, розмір якої залежить від особливостей законодавства цих країн щодо проведення публічних закупівель. Більші частки середнього обсягу публічних закупівель у ВВП спостерігається у більш розвинутих країнах ЄС: від 20,4 ВВП у Нідерландах до 8,8 % в Ірландії та 6 % на Кіпрі. Середній рівень частки публічних закупівель у ВВП цих країн у 2012-2018 рр. майже досягав 13 % ВВП. У 2019 р. публічні закупівлі стали найбільшим ринком в Україні, на якому було здійснено більше 1 млн процедур із обігом 700 млрд грн. В 2021 р. в системі «Прозорро» було проведено понад 390 тис торгів на 837 млрд грн. У них прийняли участь 69 тис учасників, 99 % з яких були українські компанії [7]. Загалом, в Україні щороку (до війни 2022 р.) через публічні закупівлі замовники перерозподіляли коштів платників податків на рівні 16,3 % від ВВП. Цей показник уже більш, ніж на третину вищий ніж у середньому по країнах ОЕСР [8].

Завданням уряду у післявоєнний період повинно стати активніше залучення фірм з ЄС для здійснення публічних закупівель в Україні, що підвищить їх ефективність. Позитивом стало те, що в 2022 р. Україна і Велика Британія оновили угоду про стратегічне партнерство, в якому, крім іншого, затверджується спрощений механізм взаємного доступу на ринок публічних закупівель. Угода також оновлює порогові значення, а також змінює валюту, встановлену для їх обчислення з євро на спеціальні права запозичення [9].

Аналіз публічних закупівель у 2016-2018 рр., коли запрацювала система «Прозорро», показав, що запровадження цієї системи для всіх категорій замовників суттєво збільшило їх обсяги. Так, протягом 2018 р. відбулося суттєве збільшення обсягу публічних закупівель у порівнянні з 2009 р. (у чотири рази). Водночас, базовим для сфери публічних закупівель у цей період був ціновий показник, що не завжди позитивно впливало на їх ефективність. У 2018 р. лише у 0,8 % оголошених процедур закупівель застосовувалися нецінові критерії. На наш погляд, в умовах запровадження в ЄС Зеленого енергетичного курсу Україні слід активніше запроваджувати так звані «зелені» публічні закупівлі, щоб не потрапити в майбутньому під санкції Європейського Союзу. Тому, важливо взяти до уваги пропозицію багатьох практиків про повернення механізму проведення публічних закупівель, який існував до 2022 р.

Характерною рисою законодавства про публічні закупівлі в Україні є його нестабільність, виведення з під дії законодавства окремих категорій закупівель, що призводить до неоднозначного тлумачення принципів і правил здійснення публічних закупівель та уникнення конкурентних процедур закупівель. На функціонування системи публічних закупівель також суттєво впливають й проблеми у функціонуванні фінансової системи України. Зокрема, недофінансування асигнувань розпорядникам коштів, їх нерівномірне надходження протягом року, особливо в четвертому кварталі.

Запровадження в Україні електронної системи закупівель «Прозорро» дозволило суттєво підвищити ефективність державних закупівель, хоча й не вирішило всіх її проблем. До них експерти відносять наступні: низький професійний рівень державних замовників; ігнорування фінансової спроможності постачальників; довга процедура проведення тендерів (мінімум 30 днів) тощо. Ці негативи провокують наступні зовнішні загрози для сфери публічних закупівель: перевага критерію ціни при виборі переможця торгів; закупівля неякісних товарів, робіт або послуг; можливості для шахрайства та уникнення процедур закупівель і присутність суб'єктивних факторів при виборі переможця торгів. Лише 1,5 % публічних закупівель в Україні до війни Росії проти України проводилися з використанням критеріїв, що встановлюють чіткі вимоги до якості, економічності, енергоефективності, екологічності предмету закупівлі. Зокрема, неврахування екологічності предмету закупівлі призводить до зростання обсягів відходів в Україні, яких зараз у нашій країні близько 35-36 млрд тон. Тому експерти пропонують використовувати не тільки ціновий критерій при проведенні торгів, а повний спектр критеріїв для оцінки цінових пропозицій. Зокрема, експертами пропонується розглядати такі нецінові критерії: строк виконання договору; гарантійне обслуговування; експлуатаційні витрати; вплив на довкілля тощо. Для виконання Угоди про

асоціацію з ЄС при проведенні тендерних закупівель, на наш погляд, підвищену увагу слід приділяти й такому новому критерію, як частка «зеленої» енергії, що буде використана при виробництві того чи іншого товару, оскільки на це ЄС звертає все більшу увагу. Крім того, необхідно враховувати, що в ЄС вирішення питання утилізації техногенних відходів значно прискорило впровадження так званих «зелених закупівель», чого поки не вистачає в Україні, і на що варто звернути особливу увагу у післявоєнний час.

Майже відразу після початку війни Росії проти України Кабінет Міністрів України дозволив проводити державні закупівлі без використання системи Prozorro згідно його Постанови № 169 від 28.02.2022 р. Фактично усі замовники отримали можливість придбання товарів, робіт та послуг напряму, але про такі закупівлі треба прозвітувати в систему Prozorro: не пізніше, ніж через 20 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях. З прийняттям вказаної постанови у замовників зникло важливе джерело інформації про те, у кого зараз можна купити необхідне і якою є актуальна ціна. Це збільшує час на пошуки постачальників і створює додаткові ризики переоплат публічних коштів.

При проведенні публічних закупівель в Україні треба враховувати, що поки існують так звані «відкати»; зриви у проведенні торгів тими учасниками, які прагнули перемогти своїх конкурентів, але це їм не вдалося; фінансове шахрайство при проведенні публічних закупівель тощо. Водночас, позитивом стало те, що перевірка публічних закупівель протягом 2016-2019 рр. перетворилася на самостійну форму здійснення державного контролю, тоді як раніше Державна аудиторська служба включала її окремими пунктом до програми державного фінансового аудиту та інспектування, не призначала їх перевірки, як самостійну форму контролю. Загалом, у 2018 р. Державна аудиторська служба та Рахункова палата встановили порушення публічних закупівель обсягом 39, 15 млрд грн. У липні 2020 р. Трансперенсі Інтернешнл Україна перевірила скільки надпорогів потрапило у моніторинг Державної аудиторської служби у 2018-2019 рр. і виявила, що аудитори охопили перевітками лише 1,8 % процедур. Тому доцільним є створення окремої Агенції з тендерних закупівель, яка б взяла на себе функцію контролю за здійсненням публічних закупівель (за прикладом Польщі), а не розпоршувати цю функцію між кількома державними структурами, для яких вона є не основною. У Польщі цю функцію виконує національна інспекція контролю (НІК) [10].

Для подолання корупційних діянь під час здійснення публічних закупівель в період воєнного часу 14 квітня 2022 р. Антимонопольний комітет України (АМКУ) повідомив про поновлення роботи постійно діючої адміністративної колегії АМКУ з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Розгляд скарг здійснюватиметься відповідно до закону «Про публічні закупівлі» з урахуванням запровадженого в Україні правового режиму воєнного стану [11].

Значним кроком в адаптації публічних закупівель до умов воєнного часу стало затвердження нових правил закупівель згідно Постанови КМУ № 1178 від 12.10.2022 р. До основних її положень відносяться наступні: скорочуються майже вдвічі терміни публічних закупівель; учасники тендеру можуть подати пропозицію, вищу за стартову вартість, що дозволить більш гнучко реагувати на коливання валютного курсу, і не завищувати очікувану вартість; дозволяється фактично «безлімітне» використання Prozorro Market, інструменту, що дозволяє купувати типові товари за принципом електронного каталогу тощо [12]. Ці та інші заходи дозволять підвищити не тільки ефективність публічних закупівель під час війни Росії проти України, а й покращити використання публічних фінансів. Водночас, частина цих нових правил, скоріше за все, буде змінена після перемоги України у війні з Росією [13].

Висновки та пропозиції. Підвищення ефективності використання публічних фінансів в Україні вимагає суттєвого удосконалення механізму проведення публічних закупівель та контролю за ними. Останнє особливо важливе в умовах військових дій в Україні в 2022 р. До основних недоліків фінансового контролю у сфері публічних закупівель в Україні відноситься дублювання функцій Державної аудиторської служби та Рахункової палати; відсутність чітко прописаної методології контролю за публічними закупівлями; переважання наступного виду контролю над попереднім; відсутність чіткого механізму взаємодії правоохоронних та контролюючих органів у сфері

здійснення публічних закупівель тощо. Проблемою в Україні є й те, що недостатньо поширеною практикою є здійснення громадського контролю у сфері публічних закупівель.

Запровадження нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі» в 2020 р. дозволило підвищити їх ефективність, але не в повній мірі знизило корупційні ризики при їх проведенні. Вимагає аналізу й ефективність запроваджених нових підходів щодо посилення відповідальності учасників тендерних закупівель згідно нової редакції вказаного Закону України. Все це дозволить добитися підвищення ефективності публічних закупівель в Україні та посилить фінансову відповідальність їх учасників.

Для посилення фінансового контролю у сфері публічних закупівель було б доцільним ширше використовувати індикатори ефективності цих закупівель (нецінові критерії), які вимірюються не лише показником різниці між очікуваною вартістю закупівлі. Загалом, механізм здійснення публічних закупівель в Україні необхідно достосовувати до вимог ЄС, що дозволить нашій країні в майбутньому ставити питання щодо вступу в цю організацію.

Джерела та література

1. Owsiak S. *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*. Warszawa: WNPWN, 2001. 562 s.
2. Osiatynski J. *Finanse publiczne. Ekonomia i polityka*. Warszawa: WNPWN, 2006. 310 s.
3. E. Malinowska-Misiag, W. Misiag. *Finanse publiczne w Polsce*. Warszawa: WP LexisNexis, 2007. 732 s.
4. Длугопольський О. В. Теорія економіки державного сектору України: навч. посіб. Київ: «ВД «Професіонал», 2007. 592 с.
5. Кравченко В. І. Про суспільні фінанси України. *Фінанси України*. 2012. № 12. С. 20-30.
6. Тропіна В.Б. До питання про публічні фінанси. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 28-34.
7. Ференц А. Чи варто публічним закупівлям під час війни повертатися в конкурентне русло. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/05/30/687584/> (дата звернення 05.09.2022)
8. Павлиш О. Україна і Велика Британія спростили доступ на ринок публічних закупівель. URL: <https://epravda.com.ua/news/2022/08/19/690598/> (дата звернення 05.09.2022)
9. Жумаділов А. Гроші на відбудову України – не тільки на закупівлі. І не стільки. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/8/7351178/> (дата звернення 05.09.2022)
10. Яременко С. Контроль публічних закупівель. Досвід Польщі для України. URL: <https://dozorro.org/blog/kontrol-publichnih-zakupivel-dosvid-polshi-dlya-ukrayini> (дата звернення: 15.10.2019)
11. Логінов П. Діяльність АМКУ в умовах воєнного часу. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/04/21/686063/> (дата звернення 05.09.2022)
12. Постанова КМУ № 1178 від 12.10.2022 р. «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану або їх скасування». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-osoblyvostei-zdiisno-skasuvann-a-1178> (дата звернення 05.09.2022)
13. Бігун Н. Як Prozorro адаптується до умов воєнного часу. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/10/27/693107/> (дата звернення 05.09.2022)

References

1. Owsiak S. *Public Finance. Theory and practice*. Warsaw: WNPWN, 2001. 562 pp. [In Polish]
2. Osiatynski J. *Public finances. Economy and politics*. Warsaw: WNPWN, 2006. 310 pp. [In Polish]
3. E. Malinowska-Misiag, W. Misiag. *Public Finance in Poland*. Warszawa: WP LexisNexis, 2007. 732 pp. [In Polish]
4. Dluhopol's'kyu O. V. *Teoriya ekonomiky derzhavnoho sektoru Ukrayiny: navch. posib*. Kyiv [Theory of the economy of the public sector of Ukraine: academic]: «VD «Profesional», 2007. 592 s. [In Ukrainian]
5. Kravchenko V. I. *Pro suspil'ni finansy Ukrayiny* [About public finances of Ukraine]. *Finansy Ukrayiny - Finances of Ukraine*. 2012. № 12. S. 20-30. [In Ukrainian]
6. Tropina V.B. *Do pytannya pro publichni finansy* [To the question of public finances]. *Finansy Ukrayiny - Finances of Ukraine*. 2009. № 12. S. 28-34. [In Ukrainian]
7. Ferents A. *Chy varto publichnym zakupivlyam pid chas viyny povertatysya v konkurentne ruslo* [Should public procurement during the war return to a competitive course]. Available at: <https://epravda.com.ua/columns/2022/05/30/687584/> [In Ukrainian]

8. Pavlysh O. Ukrayina i Velyka Brytaniya sprostyly dostup na rynek publichnykh zakupivel' [Ukraine and Great Britain simplified access to the public procurement market]. Available at: URL: <https://epravda.com.ua/news/2022/08/19/690598/> [In Ukrainian].

9. Zhumadilov A. Hroshi na vidbudovu Ukrainy – ne til'ky na zakupivli. I ne til'ky [Money for the reconstruction of Ukraine – not only for procurement. And not so much]. Available at: URL: <https://epravda.com.ua/columns/2022/8/7351178/> [In Ukrainian]

10. Yaremenko S. Kontrol' publichnykh zakupivel'. Dosvid Pol'shchi dlya Ukrainy [Control of public procurement. Poland's experience for Ukraine]. Available at: <https://dozor.org/blog/kontrol-publichni-zakupivel-dosvid-polshi-dlya-ukrayini> [In Ukrainian]

11. Lohinov P. Diyal'nist' AMKU v umovakh voyennoho chasu [Activities of the AMCU in wartime conditions]. Available at: <https://epravda.com.ua/columns/2022/04/21/686063/> [In Ukrainian]

12. Postanova KMU № 1178 vid 12.10.2022 r. «Pro zatverdzhennya osoblyvostey zdiysnennya publichnykh zakupivel' tovariv, robit i posluh dlya zamovnykiv, peredbachenykh Zakonom Ukrainy «Pro publichni zakupivli», na period diyi pravovoho rezhymu voyennoho stanu abo yikh skasuvannya» [CMU Resolution No. 1178 of October 12, 2022 "On approval of the specifics of public procurement of goods, works and services for customers, provided for by the Law of Ukraine "On Public Procurement", for the period of the legal regime of martial law or their cancellation"]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-osoblyvostei-zdiiso-skasuvann-a1178> [In Ukrainian]

13. Bihun N. Yak Prozorro adaptuyet'sya do umov voyennoho chasu [How Prozorro adapts to wartime conditions]. Available at: <https://epravda.com.ua/columns/2022/10/27/693107/> [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.08.2022 р.